

УДК 159.922.7:37015

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12\(52\)-785-797](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12(52)-785-797)

Дмитрук Зоя Анатоліївна доцент кафедри психології та педагогіки Одеського державного університету внутрішніх справ, PhD, м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0003-4279-2838>

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Анотація. У статті досліджено зміст, значення та методологічну роль філософських проблем психології у структурі професійної підготовки майбутніх психологів. Актуальність теми зумовлена сучасними соціокультурними трансформаціями, зокрема військовими подіями в Україні, зростанням потреби у психологічній підтримці населення та розширенням міждисциплінарних підходів у гуманітарній освіті. Метою статті є аналіз філософських засад підготовки психологів та визначення їхнього впливу на формування світоглядних, методологічних, етичних і рефлексивних компетентностей здобувачів вищої освіти.

У роботі здійснено огляд наукових праць провідних українських дослідників (Р. Сірко, В. Панка, С. Максименка, В. Моргуна, Ю. Горбенка, Ю. Клименка та ін.), що дозволило окреслити ключові теоретичні проблеми сучасної психології, які потребують осмислення в межах філософської підготовки.

Показано, що філософський контекст психології, певним чином відображений у структурі навчальної дисципліни «Філософські проблеми психології», забезпечує глибоке розуміння природи свідомості, співвідношення свідомого та несвідомого, детермінації психічних явищ, проблеми свободи та відповідальності, взаємодії психічного і тілесного, а також методологічного статусу психології як науки.

У статті визначено, що програмний зміст дисципліни формує здатність майбутніх психологів до критичного мислення, концептуального аналізу, інтерпретації психічних явищ у культурно-історичному та ціннісному контекстах. Підкреслено відповідність включення філософських компонентів європейським освітнім стандартам та їхню важливість для професійної діяльності психологів в умовах соціальної кризи, травматичного досвіду та екзистенційних викликів.

Зроблено висновок, що інтеграція філософських знань у систему психологічної освіти є необхідною умовою формування професійної ідентичності, методологічної культури та етичної відповідальності майбутніх фахівців.

Отримані результати можуть бути використані в модернізації змісту психологічної освіти та у процесі удосконалення професійної підготовки практичних психологів.

Ключові слова: філософські проблеми психології, професійна підготовка психологів, свідомість, методологія психології, міждисциплінарність, світоглядні компетентності, психологічна освіта.

Dmytruk Zoia Associate Professor of the Department of Psychology and Pedagogy of the Odessa State University of Internal Affairs, PhD, Odesa, <https://orcid.org/0000-0003-4279-2838>

PHILOSOPHICAL PROBLEMS OF PSYCHOLOGY AS A COMPONENT OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PSYCHOLOGISTS

Abstract. The article examines the content, significance and methodological role of the academic discipline ‘Philosophical Problems of Psychology’ in the structure of professional training of future psychologists. The relevance of the topic is determined by contemporary socio-cultural transformations, in particular military events in Ukraine, the growing need for psychological support for the population, and the expansion of interdisciplinary approaches in humanities education. The aim of the article is to analyse the philosophical foundations of psychologist training and determine their impact on the formation of worldview, methodological, ethical and reflective competencies of higher education students.

The work reviews the scientific works of leading Ukrainian researchers (R. Sirko, V. Pank, S. Maksymenko, V. Morgun, Yu. Gorbenko, Yu. Klymenko, etc.), which made it possible to identify the key theoretical problems of modern psychology that need to be addressed in the context of philosophical training. It is shown that the philosophical context of psychology, to some extent reflected in the structure of the academic discipline “Philosophical Problems of Psychology”, provides a deep understanding of the nature of consciousness, the relationship between the conscious and the unconscious, the determination of mental phenomena, the problems of freedom and responsibility, the interaction of the mental and the physical, as well as the methodological status of psychology as a science.

The article states that the programme content of the discipline shapes the ability of future psychologists to think critically, analyse concepts and interpret mental phenomena in cultural, historical and value contexts. The inclusion of philosophical components is emphasised as being in line with European educational standards and important for the professional activities of psychologists in conditions of social crisis, traumatic experiences and existential challenges.

It is concluded that the integration of philosophical knowledge into the system of psychological education is a necessary condition for the formation of professional identity, methodological culture and ethical responsibility of future specialists. The results obtained can be used in the modernisation of the content of psychological education and in the process of improving the professional training of practical psychologists.

Keywords: philosophical problems of psychology, professional training of psychologists, consciousness, methodology of psychology, interdisciplinarity, worldview competencies, psychological education.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток психологічної науки, зумовлений глобальними суспільними трансформаціями, військовою агресією РФ на території України, новими викликами гуманітарної сфери та стрімким поширенням міждисциплінарних підходів, потребує переосмислення теоретичних засад підготовки майбутніх психологів. Психологічна практика дедалі більше спирається не лише на емпіричні методи, а й на глибинні світоглядні й методологічні принципи, що визначають розуміння природи психіки, свідомості, поведінки та людського буття загалом. У цьому контексті філософія виступає фундаментом, без якого неможливо забезпечити цілісне формування професійної компетентності майбутнього фахівця.

Вивчення філософських проблем психології відіграє ключову роль у формуванні аналітичного та критичного мислення, здатності до рефлексії, вміння інтерпретувати психічні явища у ширшому антропологічному, культурному й ціннісному контекстах. Саме філософські знання дозволяють студенту зрозуміти концептуальні засади психології, її історичні витоки, методологічну багатоманітність та онтологічні підстави. Уміння майбутнього психолога орієнтуватися в таких категоріях, як свідомість, буття, пізнання, свобода, відповідальність, смисл існування, є необхідною умовою професійної зрілості та етичної відповідальності.

Сучасна підготовка психологів потребує посилення світоглядного компонента, оскільки майбутній фахівець психологічної сфери працюватиме з глибинними переживаннями людини, її суб'єктивним досвідом, духовними кризами та екзистенційними проблемами. Це особливо важливо в умовах соціальної нестабільності, воєнних подій, психологічних травм населення, коли значно зростає потреба у фахівцях, здатних працювати з сенсовими, ціннісними, екзистенційними та моральними аспектами психічного життя.

Слід зазначити, навчальна дисципліна «Філософські проблеми психології» забезпечує методологічну готовність до такої складної роботи. Крім того, інтеграція філософських знань у професійну підготовку психологів відповідає тенденціям розвитку європейської вищої освіти, де особлива увага приділяється формуванню критичного мислення, рефлексивності, етичної компетентності та здатності до самостійного теоретичного аналізу.

«... останніми роками Україна формує власне бачення своєї ролі та місця у глобальних, політичних, соціально-економічних, інформаційних та культурних проблемах держав світу. Для плідного співробітництва потрібні глибокі знання соціальних чинників, в тому числі, і психологічних особливостей людини, її свідомості та самосвідомості. Гостро стоїть також питання формування особистості, її розвитку, вивчення індивідуальних властивостей, створення умов, які

забезпечать становлення творчих здібностей», - зазначає у монографії науковець Р. Сірко [6].

У процесі професійної діяльності психолог постійно стикається з фундаментальними питаннями про природу свідомості, свободу вибору, відповідальність, сенс людського існування, зв'язок психічного та тілесного, взаємодію суб'єктивного досвіду та об'єктивної реальності. Саме ці питання є предметом філософського аналізу, що зумовлює потребу у включенні філософських дисциплін до системи фахової підготовки.

Попри важливість філософської складової, зміст, роль і функції знаннєвих компонентів з філософських проблем психології у формуванні професійної компетентності майбутніх психологів залишаються недостатньо дослідженими. Наявні педагогічні й психологічні дослідження переважно зосереджуються на методичних особливостях викладання, залишаючи поза увагою теоретико-методологічний потенціал філософії як бази для розвитку критичного мислення, рефлексивності, етичної відповідальності та методологічної культури здобувача вищої освіти. Відсутність цілісного аналізу місця філософських знань у професійній освіті психологів ускладнює формування сучасної моделі підготовки фахівців, здатних працювати з комплексними психічними явищами та міждисциплінарними проблемами. Це потребує наукового обґрунтування та системного дослідження.

Тому дослідження ролі та значення сформованих знань з філософських проблем психології у професійній підготовці майбутніх психологів є своєчасним рішенням, теоретично важливим і практично необхідним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні положення професійної підготовки майбутнього психолога у закладах вищої освіти відображено у наукових працях В. Бондаря, Ю. Вінтюка, Ж. Вірної, Ю. Горбенка, Ю. Клименка, З. Ковальчук, В. Моргуна, С. Максименка, О. Матвієнко, В. Панка, Н. Пов'якель, Н. Пророк, В. Семиченко, Р. Сірко, Л. Темнової, Н. Чепелевої. На думку науковців сучасності, професія психолога є однією з найбільш складних, оскільки діяльність фахівця багатогранна за змістом, а функції поліваріантні та залежать від розмаїття тих завдань, що постають перед службами психологічної допомоги.

Сучасні українські вчені надають можливість зрозуміти генетико-моделюючий метод дослідження особистості за С.Д. Максименком, здійснити аналіз суб'єктно-вчинкового варіанту визначення предмету психології за В.О. Татенком, опанувати цілісність особистості у багатовимірній теорії особистості за В.Ф. Моргуном, розкрити методологічні проблеми психології майбутнього за В.В. Рибалкою, що дасть можливість студентам осмислити стан та перспективи розвитку психологічної науки, в цілому, та процеси, що відбуваються у психологічному науковому просторі України, зокрема [1].

Метою статті є дослідження та аналіз змісту, значення та функціонального призначення знаннєвого аспекту з філософських проблем

психології у структурі професійної підготовки майбутніх психологів, визначення його ролі у формуванні світоглядних, методологічних, етичних та рефлексивних компетентностей, а також обґрунтування необхідності інтеграції філософських знань у сучасну систему психологічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Комплекс тематик, викладений у програмі навчальної дисципліни «Філософські проблеми психології» орієнтовано на розвиток пізнавального потенціалу здобувачів вищої освіти, формування їхніх дослідницьких умінь та творчих здібностей у процесі засвоєння філософсько-психологічних знань. Сприяє становленню всебічно освіченої особистості шляхом інтеграції знань про історію психології, її розвиток та взаємодію з іншими галузями гуманітарного знання.

Структура дисципліни охоплює систему філософських підходів, спрямованих на світоглядне та методологічне осмислення теоретичних, концептуальних і ціннісних проблем сучасної психології, має виражений міждисциплінарний характер і пов'язана з такими навчальними курсами та напрямками у психологічній сфері як: «Загальна психологія», «Філософія», «Історія філософії», «Історія світової культури», «Історія психології», «Психологія особистості», «Експериментальна психологія». Такі зв'язки забезпечують цілісність і послідовність професійної підготовки студентів.

Метою викладання навчальної дисципліни є розвиток у майбутніх психологів здатності до суспільної та професійної рефлексії через осмислення філософсько-світоглядного змісту актуальних соціально-психологічних проблем, а також поєднання фундаментальних психологічних знань із сучасними філософськими уявленнями про людину, її місце у суспільних процесах, можливості самореалізації та духовного розвитку.

Основні завдання навчальної дисципліни охоплюють кілька взаємопов'язаних аспектів:

- методичний аспект передбачає визначення ключових методологічних принципів, що лежать в основі психологічних досліджень; розмежування загальних і специфічних характеристик наукових теорій; обґрунтування історико-культурної спадкоємності у розв'язанні проблем пізнання, формування та розвитку свідомості й самосвідомості, структури й типології особистості; усвідомлення методологічного потенціалу філософії у сфері психологічних досліджень;

- пізнавальний аспект полягає в розширенні базових знань студентів у галузі психології особистості та пізнання на основі аналізу цих питань у різних філософських концепціях; у вивченні основних підходів до розуміння особистості в ірраціональній філософії, «філософії життя», феноменології, екзистенціалізмі, герменевтиці, позитивізмі та неопозитивізмі; у засвоєнні принципів побудови типологій особистості в різні історичні періоди; у розкритті культурних і наукових умов виокремлення психології як самостійної галузі знань;

- практичний аспект зосереджується на встановленні взаємозв'язку між теорією та методологією наукового дослідження, зокрема в межах позитивістської та неопозитивістської традицій; на визначенні специфіки психологічного знання; на здійсненні порівняльного аналізу провідних філософських концепцій та оцінюванні їхнього впливу на становлення сучасної психологічної теорії.

Відповідно до вимог освітньо-професійної програми підготовки фахівців за спеціальністю «Психологія», опанування навчальної дисципліни «Філософські проблеми психології» передбачає формування у студентів комплексу знань, умінь та компетентностей, необхідних для професійної діяльності майбутнього психолога. Передусім здобувачі освіти повинні засвоїти основні філософські категорії — такі як «буття», «розвиток», «пізнання», «свідомість» та інші, — а також розуміти відмінності у їх інтерпретації залежно від наукової традиції, школи чи напряму. Важливим складником змісту навчання є знання передумов становлення психології як самостійної галузі науки, а також загальнофілософських принципів, які визначають вимоги до побудови та здійснення наукового дослідження.

Здобувачі вищої освіти мають усвідомлювати філософські витoki провідних психологічних напрямів: психоаналізу, що сформувався під впливом ірраціональної філософії та філософії життя; когнітивної психології, орієнтованої на ідеї класичної філософії та герменевтики; гештальтпсихології, пов'язаної з феноменологічною традицією; гуманістико-екзистенційних підходів, які спираються на принципи екзистенціальної філософії. Окрему увагу студенти повинні приділяти аналізу екзистенціальних вимірів людського буття — свободи, вибору, відповідальності, автентичності. Вони також повинні знати специфіку світоглядно-методологічних орієнтацій сучасних зарубіжних та українських психологічних шкіл, їх концептуальний апарат та зміст головних дискусій, що визначають філософську проблематику сучасної психології.

Комплекс умінь, які формуються у процесі вивчення філософських понять та тематик, охоплює здатність порівнювати різні філософські напрями, визначати їх спільні та відмінні положення; розкривати зміст філософських категорій та принципів; аналітично оцінювати теоретичні концепції, устанавлюючи міру їх впливу на сучасну психологічну думку. Студенти мають уміти визначати методологічні засади дослідження психічних явищ у межах різних філософських систем, простежувати логічні та історичні зв'язки між теоріями в межах наукових парадигм, узагальнювати емпіричні дані та обґрунтовувати отримані результати. Важливим результатом навчання є також здатність аналізувати тенденції розвитку філософської методології, що визначає інструментарій сучасної психології.

У межах загальних компетентностей здобувачі вищої освіти повинні вміти класифікувати психологічні проблеми та напрями наукових досліджень, зіставляти сучасні психологічні інтерпретації з історією розвитку психологічної

думки, фіксувати й описувати психологічні уявлення з використанням дослідницьких методів, а також аналізувати досягнення психологічної науки в контексті загального розвитку сучасного наукового знання.

Предметні компетентності передбачають уміння характеризувати філософсько-епістемологічні, загальнонаукові та конкретно-наукові рівні методології психології; аналізувати системність та цілісність психологічних теорій і концепцій; розкривати логіку побудови категоріально-поняттєвого апарату психологічної науки; здійснювати цілісний аналіз проблем, цілей і завдань психологічної практики. Майбутні психологи також повинні орієнтуватися в основних видах психологічної діяльності — консультуванні, діагностиці, корекції та терапії.

Сучасна психологія значною мірою ґрунтується на філософському знанні, оскільки ключові категорії філософії — буття, свідомість, пізнання, діяльність, цінності — задають концептуальні орієнтири для аналізу психічних явищ.

Однією з провідних є проблема співвідношення свідомого й несвідомого.

Залежно від теоретичної традиції несвідоме трактується по-різному:

- у психоаналізі З. Фрейда — як сфера витіснених потягів;
- у аналітичній психології К. Юнга — як колективне несвідоме, наповнене архетипами;
- у когнітивній психології (А. Бек, Дж. Андерсон) — як сукупність автоматизованих когнітивних схем і процесів.

Таким чином виникає питання про межі раціональності людини та про роль неусвідомлених механізмів у регуляції поведінки. У цьому контексті свідомість і несвідоме постають як взаємопов'язані рівні психіки. Свідомість забезпечує рефлексію, цілепокладання, контроль поведінки, тоді як несвідоме охоплює інстинкти, інтуїцію, установки та автоматизми, що впливають на поведінку поза усвідомленням.

Іншою фундаментальною філософською проблемою є детермінізм психіки. Традиційна філософська дискусія між натуралістичними та соціально-детерміністськими підходами знаходить відображення у сучасній психології у вигляді суперечності між біологічним і соціальним поясненнями психічного розвитку.

Не менш значущою є методологічна проблема статусу психології як науки. Сучасне знання потребує синтезу двох дослідницьких стратегій: пояснювальної (характерної для природничих наук, експерименту, кількісних методів) та розуміючої (спрямованої на інтерпретацію суб'єктивного досвіду, властивої гуманітарним традиціям). Поєднання цих підходів зумовлює методологічний плюралізм і водночас породжує суперечності у визначенні об'єкта, методу та меж психологічного пізнання.

Особливого значення набуває проблема людини як суб'єкта власної діяльності та розвитку. У працях науковців діяльнісної школи суб'єктність розглядається як активна самодетермінація, що включає свободу, відповідальність,

здатність до рефлексії й смислотворення; це поєднує психологію з філософською антропологією.

Серед найактуальніших сучасних філософських питань психології залишається проблема «свідомість — мозок». Представники нейронауки та когнітивної нейропсихології, спираючись на праці Е. Кандела, Дж. Дамасіо та інших, доводять матеріальну основу свідомості, однак феномен суб'єктивності, інтенціональності і переживання особистісного досвіду не можуть бути вичерпно пояснені фізіологічними моделями. Це підтримує філософські дискусії про природу свідомості, зокрема позиції Д. Деннетта, Дж. Серля, Т. Нагеля [2].

Ще одним важливим напрямом є проблема цінностей та смислів у психологічній практиці. Психолог працює не лише з поведінковими чи когнітивними механізмами, але й із моральними орієнтаціями, особистісними смислами, запитам самореалізації, що зближує психологію з етикою, філософією життя та екзистенційною традицією.

Отже, філософські проблеми сучасної психології охоплюють питання природи свідомості, співвідношення свідомого та несвідомого, детермінації психічних процесів, статусу психології як науки, а також ціннісно-смислових засад людського існування. Їх значущість зумовлена потребою теоретичного осмислення сучасних наукових даних і практичних викликів, пов'язаних із вивченням та підтримкою людської особистості в умовах складної соціокультурної реальності.

Таким чином, знаннєвий аспект філософських проблем психології виступає ключовою складовою блоку фундаментальних загальнопсихологічних напрямів, що забезпечують теоретико-методологічну підготовку майбутніх психологів та формують підґрунтя для їхньої професійної роботи у сфері дослідження та практики.

Професійна підготовка психологів являє собою комплексний вид підготовки, який поєднує професійне вивчення дисциплін, що викладаються у класичних університетах, зі спеціальним навчанням, поєднаним зі специфікою діяльності у екстремальних умовах, коли психологу-практику доводиться надавати психологічну допомогу при аваріях та катастрофах різного характеру, пожежах, землетрусах, збройних конфліктах, радіаційній, хімічній і бактеріологічній небезпеках [6].

Науковець В. Панок запропонував авторську трирівневу модель професійної підготовки майбутніх психологів:

1-й рівень складається з загальногуманітарних і загальнотеоретичних дисциплін, які необхідно викладати з застосуванням класичних форм лекційних та семінарських занять. Необхідно використовувати так званий «випадковий» підхід з використанням художніх ілюстрацій, прикладами з книг, тощо.

2 – й рівень характеризується вивченням теоретичних і методичних засад, а також спрямований розгляд різних напрямків в психології. Для студентів це необхідний процес. Завдяки ньому, майбутнім психологам легше вибрати такий

напрямок в психологічній науці, який найбільш привертає увагу, а також синтезувати свої знання, вміння та навички в єдине для того, щоб розвиватися як професіонал. Сприяє розвитку професійних навичок також підготовка звітів по практиці, тощо. Завдяки цьому, студент може в повній мірі поринути в практичну діяльність.

3-й рівень – форми психологічної практики. Даному рівню притаманне оволодіння спеціальними методами і технологіями в рамках професійного спрямування [5].

Професія психолога, набувши значної популярності та престижності на перетині ХХ-ХХІ ст., і по теперішній час не втрачає своїх позицій. Образ «генія спілкування», тонкого знавця таємниць влаштування людської психіки продовжує приваблювати десятки тисяч абітурієнтів як у нашій державі, так і по всьому світу.

Однак за романтичним ореолом фахівця у галузі психології молодим шукачам свого життєвого призначення не завжди вдається розгледіти прозаїчні реалії здобуття відповідного фаху та подальшої побудови професійної кар'єри [3].

Як зазначає український науковець В.Г. Панок, популярний сьогодні рух до євроатлантичної інтеграції в нашій країні у першій чверті поточного століття має своєрідні риси — позитивні й негативні. До позитивних, безперечно, належить відкритість досвіду зарубіжних колег. Зарубіжний досвід буквально наводнив вітчизняну психологію. Цей бурхливий потік швидко і всебічно захопив уми наших психологів, не залишаючи їм часу для глибокого осмислення цього процесу, його негативних і позитивних аспектів, без можливості осмислення здобутків попередників, що творили науку протягом багатої вітчизняної історії (В.А.Роменець, В.В.Рибалка та ін.). Натомість ми одержали велике розмаїття прийомів і методик психологічного практикування, психотерапії та новітні теоретичні розвідки [4].

Зазначене посилює та актуалізує проблематику взаємодії філософії та психології у контексті підготовки майбутніх психологів у сучасних умовах.

Проблема взаємодії психології та філософії полягає у їхньому перетині, де філософія ставить фундаментальні питання про природу людини, свідомості та буття, а психологія емпірично досліджує ці аспекти на основі спостережень та експериментів. Їхня взаємодія полягає в тому, що філософія надає психології теоретичні основи та ширший контекст для розуміння психічних явищ, а психологія, у свою чергу, надає філософії емпіричні дані для обґрунтування її висновків.

Спільні проблеми.

Проблема свідомості. Філософія розглядає свідомість як вищу форму буття, а психологія досліджує її механізми та структуру.

Проблема людського існування. Філософська антропологія вивчає людину як явище, а психологія досліджує її поведінку, емоції та когнітивні процеси.

Проблема пізнання. Філософія вивчає природу пізнання, а психологія досліджує процеси сприйняття, пам'яті та мислення.

Напрямки взаємодії.

Емпірична психологія. Використовує наукові методи для дослідження психічних явищ, таких як емоції, пам'ять, сприйняття, мислення, поведінка. Результати цих досліджень використовуються для розробки теоретичних моделей.

Філософська антропологія. Займається дослідженням природи людини, її місця у світі, сенсу життя, свободи волі, а також взаємозв'язку між тілом і розумом.

Психологічна антропологія. Поєднує методи психології та антропології для дослідження психічних процесів у різних культурах.

Психологічна етика. Розглядає моральні проблеми, пов'язані з психологією, такі як психологічний вплив, зловживання владою, порушення конфіденційності тощо.

Складнощі у взаємодії.

Відмінність методологій. Філософія часто спирається на логіку, аналіз та інтуїцію, тоді як психологія використовує експеримент, спостереження та статистичні методи.

Різні предмети дослідження. Філософія часто розглядає абстрактні поняття, а психологія — конкретні психічні явища.

Суперечливі тлумачення. Спільні проблеми можуть мати різні тлумачення залежно від філософської або психологічної перспективи.

Сучасна філософія характеризується розмаїттям шкіл (герменевтика, екзистенціалізм, феноменологія, структуралізм тощо) та тенденціями до міждисциплінарності, особливо у взаємозв'язку з психологією, де розглядаються питання свідомості, розуміння, пізнання та існування людини.

Філософські проблеми психології включають аналіз природи людської психіки, її зв'язку з буттям і свідомістю. Цей зв'язок є актуальним, оскільки допомагає зрозуміти глибші аспекти людського досвіду та світогляду, які виходять за межі лише емпіричних спостережень.

Стан і тенденції розвитку сучасної філософії характеризує розмаїття течій. Сучасна філософія не є монолітною, а складається з численних шкіл, таких як герменевтика, екзистенціалізм, феноменологія, неопозитивізм, неофрейдизм, структуралізм та інші. Одночасно відбувається активна взаємодія філософії з іншими науками, що призводить до появи нових, комплексних галузей дослідження. Значна увага приділяється питанням, пов'язаним з людиною: її існуванням, свідомістю, світоглядом та самовизначенням у сучасному світі.

Отже, як філософські, так і психологічні дослідження намагаються зрозуміти природу буття, реальності та зв'язок між психічним і фізичним світом, філософія та психологія разом вивчають процеси мислення, пізнання, сприйняття та уяви, допомагаючи зрозуміти, як людина здобуває знання про світ.

Філософія допомагає осмислити психологічні проблеми, пов'язані з життєвим сенсом, свободою, відповідальністю та тривогою, що є центральними для екзистенціальної психології. Філософські підходи, такі як герменевтика, застосовуються для розуміння психологічних явищ, текстів та поведінки людини, що виходять за межі формальних наукових методів.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що розуміння філософських проблеми психології є однією з ключових складових сучасної професійної підготовки майбутніх психологів, оскільки забезпечує формування світоглядних, методологічних, аналітичних, етичних і рефлексивних компетентностей, необхідних для здійснення психологічної діяльності у складних соціокультурних умовах. Глобальні трансформації сучасного суспільства, військові події в Україні, посилення запиту на психологічну підтримку населення та зростання міждисциплінарності гуманітарного знання актуалізують потребу у фахівцях, здатних розуміти глибинні сутнісні засади психічного життя людини, що неможливо без опанування філософського знання.

Аналіз наукової літератури, зокрема праць Р. Сірко, В. Панка, С. Максименка, В. Моргуна, Ю. Горбенка, Ю. Клименка та інших сучасних українських дослідників, підтверджує, що ефективна психологічна освіта повинна спиратися не лише на емпіричні методи, а й на філософську рефлексію, яка забезпечує усвідомлення методологічних, онтологічних і аксіологічних засад професії психолога. У цьому контексті філософія виступає невід'ємним компонентом формування професійної культури майбутнього фахівця.

З'ясовано, що знаннєвий аспект філософських проблеми психології забезпечує розуміння ключових теоретичних питань, які є визначальними для сучасної психології: природа свідомості, співвідношення свідомого та несвідомого, детермінізм психічних явищ, проблема свободи та відповідальності, зв'язок психічного й тілесного, методологічний статус психології як науки, співвідношення інтерпретативних і пояснювальних підходів. Аналіз наукової літератури демонструє, що ці проблеми залишаються відкритими й перебувають у центрі міждисциплінарних наукових дискусій.

Встановлено, що програмний зміст відповідної навчальної дисципліни формує у студентів здатність до глибокого аналітичного мислення, уміння порівнювати концептуальні підходи, здійснювати філософсько-методологічний аналіз психологічних теорій, інтерпретувати психічні явища у широкому контексті історичного, культурного та соціального буття людини. Це дозволяє майбутнім психологам розуміти психологічні феномени не лише на рівні емпіричних проявів, а й на рівні їхніх онтологічних і аксіологічних підстав, що є критично важливим у практиці психологічної допомоги.

Окремо підкреслено, що включення філософської проблематики до навчальних планів відповідає європейським тенденціям розвитку гуманітарної освіти та сприяє формуванню компетентного спеціаліста, здатного працювати з екзистенційними викликами сучасної людини — питаннями сенсу життя,

свободи, відповідальності, морального вибору, переживаннями травми та кризи. У цьому аспекті важливими є підходи, представлені в екзистенційній філософії, феноменології, герменевтиці та філософській антропології.

Забезпечення інтеграції загальнофілософських знань із сучасними психологічними концепціями сприяє формуванню у майбутніх психологів збалансованого бачення природи людини як біосоціокультурної істоти, здатної до самопізнання, рефлексії та саморозвитку. Крім того, засвоєння філософських принципів надає можливість вибудовувати науково обґрунтовану професійну позицію, формувати етичні орієнтири та розвивати цілісний підхід до практичної діяльності. Таким чином, результати дослідження свідчать про те, що розуміння філософських проблем психології виконує стратегічну функцію у структурі професійної підготовки психологів, забезпечуючи не лише світоглядне підґрунтя майбутньої діяльності, а й методологічну культуру, етичну відповідальність і здатність до осмислення складних психічних процесів. Їх вивчення є необхідною умовою формування сучасного психолога, здатного діяти в умовах глобальних викликів, критично мислити, приймати виважені рішення та ефективно працювати з внутрішнім світом людини.

Психологія стає справжньою наукою лише тоді, коли спирається на філософську рефлексію та аналіз свідомості, - підкреслив значення філософського фундаменту для психології науковець Е. Гуссерль [7].

Отже, інтеграція філософських знань у систему психологічної освіти є науково обґрунтованою, професійно значущою та практично необхідною, а подальші дослідження у цьому напрямі можуть сприяти модернізації змісту психологічної освіти та підвищенню якості підготовки фахівців у цій сфері.

Література:

1. Горбенко Ю. Філософія психології: тексти. Хрестоматія для студентів психологічних спеціальностей / укладачі: Ю.Л. Горбенко, Ю.О. Клименко, В.Ф. Моргун (відпов. за вип.). – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2017. – 402 с.
2. Деннет Д. Пояснення "магії" свідомості / Д. Деннет // Психологія і суспільство: укр. теорет.-метод. соціогуманіт. часоп. - 2018. - № 3/4. - С. 5-12.
3. Мороз Л. Проблема формування готовності майбутніх психологів до здійснення професійної кар'єри з позиції гендерного підходу/Прикладна психологія. Професійна та організаційна психологія/ Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. Том 33 (72) № 2 2022. https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/2_2022/10.pdf
4. Панок, В. Г. (2024). Українська психологія XXI століття. Проблеми професійної підготовки психологів. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 6 (1), 1–8. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6109>
5. Панок В. Професійне становлення практичних психологів: досвід і перспективи / В. Панок // Психологія і суспільство. – 2013. – № 3. – С. 135-141
6. Сірко Р. Професійна підготовка майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби до діяльності в екстремальних умовах: монографія / Сірко Роксолана Іванівна. – Львів, «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. – 482 с.
7. E. Husserl. *Ideas Pertaining to a Pure Phenomenology and to a Phenomenological Philosophy*. Book One. The Hague: Martinus Nijhoff, 1983, p. 55

References:

1. Horbenko, Yu.I. & Klymenko, Yu.O & Morhun, V.F. (2017) *Filosofiya psykholohiyi:teksty. Khrestomatiya dlya studentiv prosykhlohichnykh spetsial'nostey* [Philosophy of psychology: texts. Reader for students of psychological specialities] Poltava: PNPУ imeni V.H. Korolenka, [in Ukrainian].
2. Dennet, D. (2018) *Poyasnennya "mahiyi" zvidosty* [Explaining the 'magic' of consciousness] Psykholohyya y sovetnyk [in Ukrainian].
3. Moroz, L. (2022) *Problema fotohrafyya vidpovisty na navchannya psykholohiv doprofesiynoyi kar'yery z pozytsiyi hendernoho pidkhodu* [The problem of preparing future psychologists for a professional career from a gender perspective] Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: Psykholohyya [Scientific Notes of V.I. Vernadsky Ternopil National University. Series: Psychology] 33 (72), 2 [in Ukrainian].
4. Panok, V.H. (2024). *Ukrayins'ka psykholohiya KHKHI stolittya. Problemy profesiynoyi pidhotovky psykholohiv* [Ukrainian psychology in the 21st century. Problems of professional training for psychologists] Visnyk Natsional'noyi akademiyi pedahohichnykh nauk Ukrayiny [Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine] 6 (1), 1–8 [in Ukrainian].
5. Panok, V. (2013) *Profesiyne stanovlennya praktychnykh psykholohiv: profesiyi I prespektyvni* [Professional development of practical psychologists: experience and prospects] Psykholohyya y soobshchenye [Psychology and society] 3, 135-141[in Ukrainian].
6. Sirko R.I. (2017) *Profesiyina pidhotovka navchannya psykholohiv operatyvno-ryatuval'nykh podiy do duzhe syl'noho v ekstremal'nykh uchennyakh: monohrafiya* [Professional training of future psychologists of the emergency rescue service for work in extreme conditions: monograph] L'viv, «HALYCH-PRES» [in Ukrainian].
7. Husserl' E. (1983) *Ideyi, shcho vidnosyat'sya do chystoyi fenomenolohiyi ta fenomenolohichnoyi filosofiyi* [Ideas Pertaining to a Pure Phenomenology and to a Phenomenological Philosophy] Knyha persha. Haaha: Martinus Nijhoff (V. Kebuladze, Transl.). Folio [in Ukrainian].